

Lesarabrøv

Læran í søgu Lærarafelagsins

Føroya Lærarafelag var 100 ár í ár, og í sambandinum kom bókin Føroya Lærarafelag út, sum Árni Dahl legði til rættis.

Umframt høvuðsbrotið hjá Árna Dahl: »Nøkur brot úr søgu Føroya Lærarafelags 1898-1998« og »Skúlasøgna« hjá Paula Nielsen har hann sigur: »Undirheitid «á veg móti einum føroyskum skúla» gongur sum ein hjartatáttur gjøgnum alla mína framløggu«, eisini má sera viðkomandi og reiða greinin »At lesa seg av bygðini« hjá Gestu Hovgaard takast framum allar hinar greinirnar í bókini. Men ætlanin var ikki at ummæla bókina, bara eggja til at hesi brotini verða lísir.

Eg havi verið limur í hesum felag síðan 1965, og verið til teir allar flestu aðalfundirnar.

Sostatt havi eg kunna fylgt við einum triðingi av felagsins lívi. Lat tað fara hesa ferð, bara ein spurningur, sum eg ikki dugi at svara.

Hví vildu føroyskir lær-

arar ikki hava eitt sjálvstøðugt felag fyrr enn 1. januar 1981 (Hetta er ikki ein prentvilla) áður vóru vit »118 kreds í Danmark Lærereforening«. Roynt var at broyta hetta, men bara ein syrgiliga lítil minnilutur vildu sjálvbjargni. Onkur vildi tí ikki verða limur í tí »Føroyska Lærarafelagnum«.

Men so hendi tað kortini, sum fáur hevði tora at droymt um. Á aðalfundinum í 1980 legði Hans Kristiansen lærari og nevndarlimur uppskot fram um »fullveldi«. Meiriluti var tó ikki í nevndini fyri uppskotinum. Eisini greiddi Hans Kristiansen frá Gjógv frá at Lærarafelagið tey seinastu 10 árin hevði gildið 1/2 millión til Danmarks Lærereforening. Einasta vit finga aftur fyri var »Folkeskolan«. Aðalfundurinn gjørdist drúgvur, minnst at í hvussu so er bátturin inn á Skálafjørðin skuldi fara, og tá fóru fleiri av fundinum fyri ikki at koma ovseint.

Tá atkvøðast skuldi vóru

bara 41 limir eftir. Nú var galið. Ein meiriluti í nevndini skeyt so upp at spurningurin skuldi sendast út til uratkvøðu. Hetta teirra uppskot fekk bara 13 atkvøður. So var stemma av nýggjum nú vóru 27 stemmur fyri at teimum eftirverandi 41 liminum.

Ein sera lógin kensla. Ein mæði. Spurningar, sum hava hamast upp á meg aftur ferð eftir ferð. Hví vildu teir ikki vera sjálvstøðugar. Teir vildi heldur gjalda pening, tá var ein hálv millión meir enn nú, ja, tú fekk næstan eini hús fyri tey. Men heldur tað, og so bara hava eitt eiti av einum felag.

Jú eg minnst, at eg hugsaði, hetta er sum ein gamal hjallur, sum hevur hingið uppi ár eftir ár, alt tað ein kann minnst og so eina stilla summarnátt, kavsvart í mjørka, tá hoknaði hann bara niður, hann orkaði ella tímdi ikki at standa uppi longur.

Tá so felagið var loyst frá tí danska, ja tá kom ferð á báði so og so. T.d. eigur

felagið nú stór hús í Havnini.

Ikki hoyrdist hvørki orð ella ei aftur um tað danska móðurfelagið. Eg meini eingin róðu líkasum aftur á aftur og vildi innlimi okkum aftur í tað danska. Gera okkum til »KREDS 118«.

Tosar nakar longur um at gera okkum til eitt Amt aftur. Ella varðveita Heima-stýrslógin.

Skjótt gongur. Bara fyri góðum ári síðani skuldi 50 ára hátíðarhald vera fyri henni. Sanniliga er hóast alt ein læra í søgu Lærarafelagsins.

Men ógvuliga syrgiligt, at øll henda orkan er brúkt til hetta mál, sum skuldi verið so sjálvsagt og náttúrligt.

Hetta var Lærarafelagið, eftir er sorgarsøgan um sjálvan skúlan.

»Á veg móti einum føroyskum skúla«.

Men, men, framá hevur gingið, so »Lat tey deyða, jarða tey deyða«.

Steinbjørn B. Jacobsen
11.9.98

Donsk innrás í Føroyum hesa øldina!

Sum frelstir einglar komu teir úr Kastrup.

Í navnarøð:

Arup
Astrup
Binderup
Bonnerup
Gjellerup
Hækkerup
Kattrup
Nyrup
Strårup

Og Gud hjálpi mær seinast eisini

Rip
Rap
Rup

Nær fær hesin sjónleikur ein enda?

Dia Ellindsson, tjóðveldismaður,
Runavík

SøluRásin '98

Ítróttarfeløgini á vestara armi á Skálafjørðinum skipa fyri sölustevnu undir heitinum SøluRásin '98 í Ítróttarhøllini á Skála vikuskiftið 7. og 8. nov.

Skipað verður fyri sölustevnu í Ítróttarhøllini á Skála leygardagin og sunnudagin 7. og 8. november.

Tað eru øll 4 ítróttarfeløgini á vestara armi á Skálafjørðinum, t.v.s. Skála Ítróttarfelag, Skála Róðrarfelag, Stranda Ítróttarfelag og Strálan, sum skipa fyri tiltakinum.

Umframt söluframsýning, verður eisini skipað fyri mótasýning og øðrum undirhaldi.

Tá eitt slíkt tiltak krevur sera góða fyrirreiking, hava feløgini valt at gera eina felags sölustevnu.

Allir framsýningarir fáa frían mat undir stevnuni. Prísurin fyri at luttaka er kr. 200 fyri fermeturin, mvg fritt.

Tey, sum kundu hugsað sær at luttikið á SøluRás '98, hava framvegis møguleika at tekna seg hjá fyrirreikarunum á tlf. 283182 og 284340 ella við at faxes á nr. 449232.

Maktmisnýtsla ella dugnaløysi?

Ein seinasta grein um óskilið á ALS

Í einum demokratiskum samfelag avgera borgararnir, ígjøgnum fólkavaldu umboð síni, hvussu samfelagið skal skipast. Hetta hendir, tá lóggávvaldið, sum í Føroyum er Løgtingið, samtykkir lógir. Ein lóg er ein almenn forskrift, sum hevur gildið fyri øll tey, sum lógin umfatar. Soleiðis er t.d. lógin um bileftirlit galdandi fyri øll tey, sum eiga ein skrásettan bil.

Taka vit nú lógina um bileftirlit, so ásetir hon, at allir skrásettir bilar skulu sýnast av og á. Hetta sýn skal tryggja, at bílarnir eru í forvarligum standi. Endamálið við lógini er sjálvsagt, at betra um ferðslutrygdina.

Lógir og fyrisiting

Nú er tað eyðvitað, at løgtingið hevur annað at takast við, enn at sýna bilar. Heldur ikki er vist, at nakar lögtingslimur hevur neyðuga kunneikan, sum skal til, fyri at kunna avgera, hvørt ein bilur er í góðum standi ella ikki. Spurningurin er altso, hvussu Løgtingið skal bera seg at við at færa lógina um bileftirlit (og allar aðrar lógir, sum Tingið samtykkir) út í lívið.

Til tess at útinna avgerðir lóggávvaldsins, kann lóggávvaldið avgera, at stovna eina almenna fyrisiting. Almenna fyrisitingin skal siggja til, at tær lógir, sum lóggávvaldið samtykkir, vera settar í verk. Almenna fyrisitingin í Føroyum hevur sostatt eina einastu uppgávu: at siggja til at lógirnar, sum Løgtingið samtykkir, verða settar í verk.

Útinnandi vald

Fara vit nú aftur til lógina um bileftirlit, so er tað ein uppgáva hjá almennu fyrisitingini at siggja til, at lógin verður fylgd. Í Føroyum er ein almennur stovnur - Bileftirlitið - hvørs uppgáva er, at útinna lógina um bileftirlit. Tí er Bileftirlitið ein partur av útinnandi valdinum í Føroyum.

Einasta orsøkin til at Bileftirlitið er til, er sostatt, at Løgtingið hevur vilja tað. Soleiðis er við øllum almennum stovnum í Føroyum; teir eru allir til, tí at Løgtingið (ella í summum førum fólkatingið) við lóg hevur givið teimum eina uppgávu at røkja.

Soleiðis er eisini við Arbeidsloysisskipanini (ALS).

Arbeidsloysisskipanin er sett á stovn, til tess at útinna lóg um arbeidsloysisstuðul og arbeidsloysistrygging, sum Løgtingið hevur samtykt. Lógin ásetur hvussu stovnurin skal skipast, m.a. útnevnr Landsstýrið eitt stýrið fyri ALS.

Alment ella privat?

Í stýrinum fyri ALS sita 7 limir. Men tað lagna er, at hesir sjei limirnir eftir øllum at døma, ikki halda seg arbeida fyri Løgtingið. Í hvussu so er heldur stýrið uppá, at ALS ikki er bundin av galdandi lóggávu viðvíkjandi almennu fyrisitingini. Hetta er undarlig tá vit hugsa um, at tað jú er Løgtingið, sum hevur avgjørt ALS skal vera til, og at stovnurin bara er til, til at Løgtingið hevði eina uppgávu at lata honum. Hetta havi eg í fleiri umförum roynt at greiða stýrinum fyri ALS frá, men tey tykjast ikki at skilja tað.

Karin Kjølbro, stýriformaður hjá ALS, hevur í brævi boðað mær soleiðis frá: »Stýrið er av tí fatan, at Arbeidsloysisskipanin ikki er partur av almennu fyrisitingini undir heima-

stýrinum. Eftir okkara metan er Arbeidsloysisskipanin nærri at meta sum sjálvstøðugt stovnur«.

ALS er almenn

Nú kundi tað sjálvandi verið eg, sum var farin púra skeivur. Men eg eri ikki einsamallur um sjónarmið mitt. Sjálvt sakførarin hjá ALS, Niels Winther Poulsen sigur í einum uppriti til stýrið, at hann metur ALS at vera umfatað av fyrisitingarlógini, og at ALS sostatt er ein partur av almennu fyrisitingini í Føroyum.

Somuleiðis hevur Landsstýrið givið mær allan rættin, í sambandi við at eg havi kært eina avgerð hjá ALS, um at nokta at viðgera eina umboð um innlit eftir lóg um alment innlit. Soleiðis hava eisini lögfrøðingar í Landsstýrinum somu stóðu sum undirritaði og Niels Winther Poulsen: ALS er ein almennur stovnur!

Tað dulda prinsippið Hóast soleiðis sjálvt lögfrøðiligi ráðgevin hjá ALS, umframt lögfrøðingar í Landsstýrinum - siga at

stovnurin er almennur, so tvíhalda stýrisslimir um at hann ikki er tað. Men meðan bæði eg og Landsstýrið hava framleitt nógvar síður við grundgevingum fyri hví vit meina ALS vera almennan stovn, so hevur ALS-stýrið onga grundgeving fyri síni stóðu. Tað næsta stýrið kemur eina grundgeving er, at »stýrið hevur eina prinsipiella stóðu«. Trupulleikin er, at eingin fæst at greiða frá, hvat tað er fyri eitt prinsipp, sum liggur aftanfyrir tað »prinsipiella stóðuna«. Eftir øllum at døma heldur ALS-stýrið eitt tvørt nei vera nokk.

Rættartryggin í vanda

Tað er tað kanska eisini. Í hvussu er haldið við at eg kann ásaðna, at politiski áhugin fyri avgerðini hjá ALS, um at fara út um fulltrú sína, er sera lítil. Hetta haldi er vera óheppið, tí tað kann ivaleyst eggja øðrum stovnsleiðarum til, á sama hátt, at lata hánt um ábyrgd sínar mótevgis borgarunum. Soleiðis fær rættartryggin eitt skot fyri bógvin, og borgarin verður taparin.

Hvat hava tey at krøgva?

Eftir stendur so spurningurin, hví tað er ALS-stýrinum so um at gera, ikki at vera bundin av fyrisitingarlógini og lógini um alment innlit. Er tað tí at virksemd stýrisins ikki toir dagsins ljós? Eru tað kanska fleiri lógir, sum stýrisslimir lata hánt um, nú teir eru so væl á veg? Ella eru stýrisslimir bara ódugnaligir?

Løgloysið og loysing?

Úttan mun til hvør orsøkin er til avgerð ALS-stýrisins um ikki at akta føroyskar fyrisitingarlógir, so er einki at ivast í, at avgerðin er ólóglig. Hetta merkir, at Landsstýrið má siggja til, at viðurskiptini vera fingin í rættlag. Serliga umráðandi átti hetta at verið, fyri eitt Landsstýri, ið hevur sett sær sum setning, at í Føroyum skulu føroyingar ráða. Vónandi verður talan ikki um tilfikt lögloysið í eina komandi føroyskari ríkisfyririting, sum tað lögloysið, ið valdar á ALS.

Keypmannahavn
09.09.1998

Jóanes N. Dalsgaard